

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**Прикладна статистика:
проблеми теорії та практики**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ВИПУСК 9**

КИЇВ 2011



НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Прикладна статистика: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 9

**Присвячений 25-річчю
Національної академії статистики, обліку та аудиту**

Київ 2011

УДК 311.1/3

ББК 60.6

П 75

Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. Зб. наук. пр. Вип. 9/ Держ. акад. статистики, обліку та аудиту; Ред. кол.: І.І.Пилипенко (голов. ред.) та ін. – К.: ТОВ “Видавничо-поліграфічний дім “Формат”. – 2011. – 492 с.

За точність викладення матеріалу та за достовірність наведених фактів відповідальність покладається на авторів. Наукові праці подаються в авторському викладі.

Рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії статистики, обліку та аудиту (протокол № 2 від 26 вересня 2011 р.).

Редакційна колегія

Пилипенко І.І. доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України (головний редактор)

Парфенцева Н.О. доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (заступник головного редактора)

Єременко В.Г. доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Кадієвський В.А. доктор економічних наук, професор

Попова В.В. доктор економічних наук, доцент

Михайлов В.С. доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Осауленко О.Г. доктор наук з державного управління, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений економіст України

Цал-Цалко Ю.С. доктор економічних наук, професор

Шевчук В.О. доктор економічних наук, професор

Постановою ВАК України від 16.12.2009 № 1-05/6 збірник наукових праць “Прикладна статистика: проблеми теорії та практики” внесений до переліку фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук (економічні науки, шифр 08).

ISBN 978-966-1617-15-4

© Національна академія статистики, обліку та аудиту, 2011

Хільченко А.М. Характеристика сучасних інформаційних систем діагностики банкрутства.....	326
Плескач В.Ю. Методичні підходи до перевірки адекватності статистичних моделей.....	332
Хомяк О.Д. Сільське господарство Волині за роки незалежності: аналітичний огляд	339
Бондарук І.С. Оцінка ролі системи пенсійного забезпечення в економіці соціальної держави	344
Кирик О.Ф. Статистичний аналіз взаємозалежності економічного розвитку та зовнішньої торгівлі України у економічний докризовий та кризовий періоди (2001 – 2010 рр.).....	350
Карчева І.Я. Нові підходи до статистичної звітності банків в умовах активізації інноваційної діяльності	356
Ковалевський Ю.А. Статистичне оцінювання впливу соціально-економічних факторів на попит та пропозицію робочої сили	363
Огінська А.Г. Розвиток і становлення статистики лісоторування в Україні.....	368
Сотнікова Л.В. Принципи побудови бази метаданих статистичних показників щодо інвестицій.....	375
Калініченко О.В. Система статистичних показників діяльності підприємств автомобільного транспорту	382
Іванова Т.М. Оцінка внеску малого бізнесу в розвиток економіки регіону: статистичний аспект	390
Нагорна Т.В. Методологічні засади створення системи інформаційного забезпечення статистичного вивчення страхового ринку України.....	400

СИСТЕМА СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

О.В.Калініченко,

асистент кафедри статистики,

ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"

Вдосконалення господарського керівництва нерозривно пов'язане із зростанням ролі статистики і підвищенням наукового рівня статистичних досліджень. Статистика характеризує результати діяльності автотранспортних підприємств, наявність матеріальних і трудових ресурсів і ефективність їх використання, виявляє невикористані резерви, фінансове положення підприємства, дає матеріал для складання поточних і перспективних проєктів.

Для характеристики результатів і факторів, що їх обумовлюють, статистика автотранспорту розробляє систему показників і методи їх аналізу, завдяки чому керівні органи підприємств отримують всебічну характеристику керованого об'єкта і розробляють організаційно-технічні заходи для підвищення ефективності виробництва, якості послуг, що надаються, і поліпшення його фінансового стану.

Кожен вид автотранспорту має багато техніко-економічних та інших особливостей, які можуть бути охарактеризовані системою показників. Ці показники умовно об'єднуються в такі групи:

- техніко-експлуатаційні – пропускна і перевізна спроможність комунікацій; швидкість доставки вантажів; регулярність перевезень, безпека руху тощо;
- натуральні – обсяг перевезень (вимірювач – тонни для вантажного транспорту та кількість людей для пасажирського транспорту) та вантажо- або пасажирообороту (вимірювач – тонно-кілометри або пасажиро-кілометри відповідно);
- умовно-натуральні, до яких належать, наприклад, “приведені тонно-кілометри”. Звичайно приймають: 1 тонно-кілометр = 1приведеному тонно-кілометру; 1 пасажиро-кілометр (на автомобільному транспорті, автобусні перевезення) = 0,25 приведенного тонно-кілометру; 1 платний кілометр пробігу легкових автомобілів-таксі = 4 приведеним тонно-кілометрам;
- натурально-речові – трудомісткість на одиницю транспортної продукції; питома потреба в паливі та електроенергії (енергомісткість); потреба в металах та інших матеріалах (матеріаломісткість)

- вартісні — доходи, витрати автотранспорту від усіх видів послуг, які надаються цією галуззю, валова та чиста продукція автотранспорту. Валова продукція автотранспорту, як і будь-якої іншої галузі, характеризує загальний обсяг наданих послуг в грошовому виразі. Так, у валову продукцію автомобільного транспорту включаються доходи від перевезень вантажів, частина доходів від перевезень пошти та місцевих доходів станцій, доходи від навантажувально-розвантажувальних робіт, транспортно-експедиційних операцій та ін. До вартісних показників належать також поточні експлуатаційні витрати (собівартість перевезень), необхідні оборотні засоби, витрати та невиробничі витрати. У вартісній формі оцінюють основні засоби, необхідні капітальні вкладення та ряд інших показників.

Особливе місце в статистиці автотранспорту займає статистика перевезень вантажів і пасажирів, тобто статистика кінцевого результату роботи підприємств.

Основними завданнями статистики перевезень є:

- визначення обсягових і якісних показників з перевезень вантажів і пасажирів; групування показників перевезень за різними ознаками: категорією перевезення, видом, родом вантажу, територіальною ознакою, вантажовідправником тощо;
- оцінка виконання плану по перевезеннях і доходах за перевезення, що включає оцінку виконання плану в цілому по підприємству і його підрозділах, за клієнтурою і договірними зобов'язаннями, змішаним чи прямим перевезенням і номенклатурою вантажу;
- виявлення умов і ритмічності виконання плану;
- визначення розміру наявних резервів;
- вивчення напрямку потоків вантажів і пасажирів, міжрайонних зв'язків;
- підготовка інформації для складання транспортних балансів;
- оцінка якості виконаних перевезень;
- вивчення динаміки перевезень, загальних закономірностей їх розвитку з виявленням впливу окремих чинників і сезонної нерівномірності;
- характеристика ринку транспортних послуг — виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що визначають положення підприємств на регіональному ринку послуг транспорту.

Вивчаючи перевезення, автотранспортна статистика розмежовує перевезення вантажів і пасажирів, оскільки бере до уваги різний характер об'єктів перевезень, наявність особливих типів транспортних засобів, відмінність в організації перевізного процесу. Істотні відмінності мають програми і види статистичного спостереження, первинна документація, покладена в основу статистичного обліку цих перевезень, одиниці спостереження, а також прийоми зведення і аналізу статистичних матеріалів за перевезеннями.

Одиницею спостереження в статистиці перевезень вантажів є відправка, тобто партія вантажу, перевезення якої оформлене відповідним документом (договором перевезення). Первинні документи на різних видах транспорту мають різні назви (шляховий лист і товарно-транспортна накладна – на автомобільному транспорті). Проте вони всі включають найважливіші показники, необхідні для статистичного вивчення перевезень.

Статистика перевезень вантажів базується на даних поточного суцільного обліку. Для виявлення окремих спеціальних питань проводяться обстеження і одноразові обліки перевезень вантажів.

Одиницею спостереження в статистиці перевезень пасажирів є пасажиро-поїздка одного пасажирів в одному напрямі від станції (зупинки) відправлення до станції (зупинки) призначення по одиничному (разовому) квитку.

Статистика перевезень розробила систему показників, які забезпечують можливість всебічної характеристики роботи кожного підприємства і єдиної транспортної мережі країни. Ці показники підрозділяються на дві групи: обсягові (первинні) і якісні (похідні) (рис. 1).

До обсягових показників статистики перевезень вантажів відносяться:

- відправлено (відправлення) вантажів;
- прибуло (прибуття) вантажів;
- перевезено (перевезення) вантажів;
- перевезено в прямому змішаному повідомленні;
- обсяг виконаної транспортної роботи (наданих послуг) – вантажооборот;
- експорт вантажів;
- імпорт вантажів;
- зовнішньоекономічні вантажопотоки.

Показник “відправлено (відправлення) вантажів” відображає початковий момент процесу перевезення вантажів і виражається в тоннах. Він характеризує обсяг продукції галузей матеріального виробництва, пред’явлений автотранспорту до перевезення і відправлений ним за призначенням, а також виконання транспортним підприємством плану перевезень.

Звітні дані по відправленню групуються за родом вантажів, швидкістю перевезення, адміністративно-територіальною ознакою. Момент обліку відправлення вантажів на окремих видах транспорту визначається за моментом ухвалення вантажів до перевезення або за моментом фактичного відправлення.

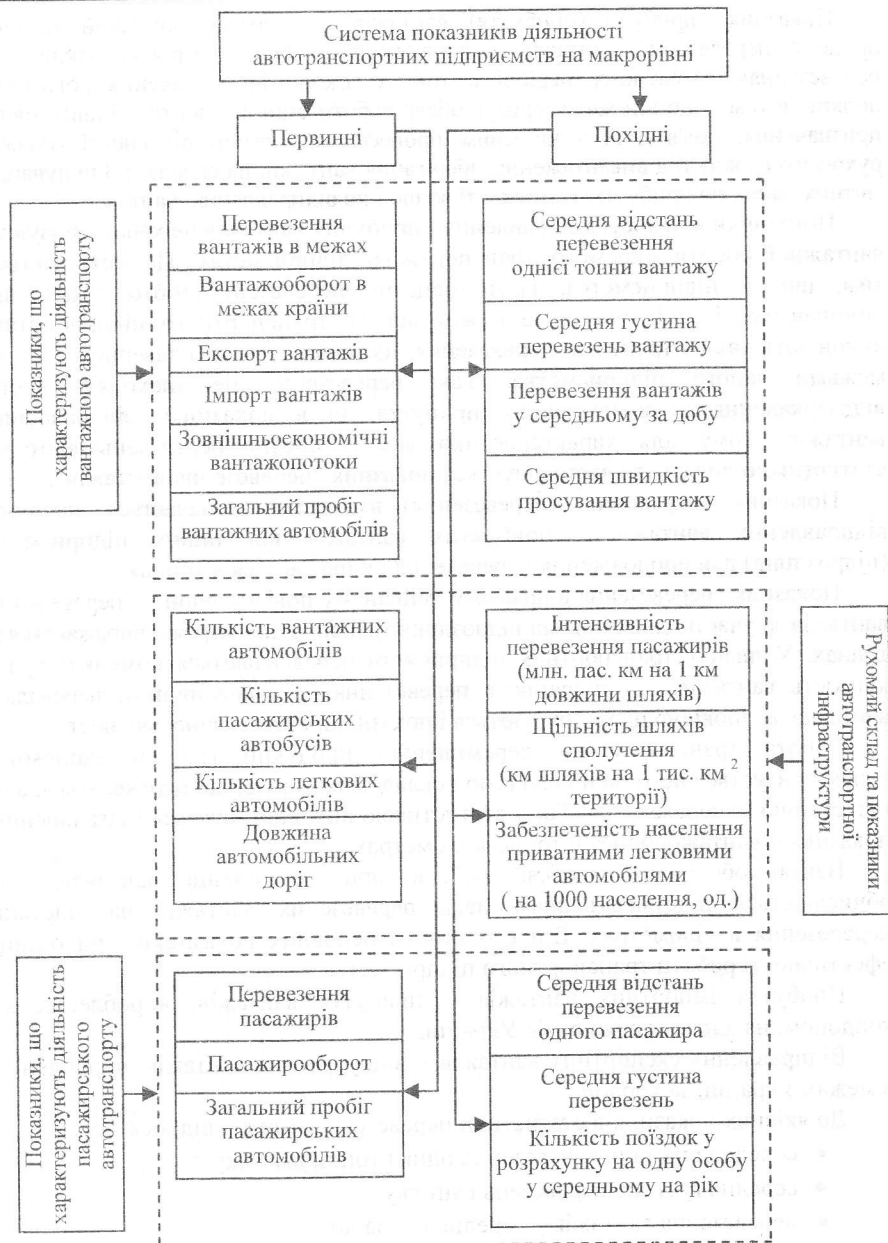


Рис.1 Система показників діяльності автотранспортних підприємств на макорівні.

Показник “прибуло (прибуття) вантажів” відображає кінцевий момент процесу перевезення вантажів і характеризує обсяг вантажів, закінчених перевезенням у звітному періоді в тоннах. Економічне значення показника полягає в тому, що він характеризує обсяг роботи станцій, портів і інших місць призначення, пов'язаний з кінцевим процесом перевізної діяльності (подача рухомого складу під вивантаження, зберігання вантажів на складах). Групування звітних даних по прибуттю вантажів ті ж, що і по відправленню вантажів.

Показники кількості відправлених і прибулих вантажів не характеризують вантажної роботи окремого транспортного підприємства. Це пояснюється тим, що ці підприємства, крім місцевих перевезень (тобто таких, що починаються і закінчуються в межах даного транспортного підприємства) виконують також транзитні перевезення, що починаються і завершуються за межами даного підприємства. Такі перевезення не знаходять свого віддзеркалення ні в показнику прибуття, ні в показнику відправлення вантажів. Тому для характеристики всього обсягу перевезень вантажу статистикою додатково застосовується показник “перевезення вантажів”.

Показник “перевезено (перевезення) вантажів” визначається як сума відправлених вантажів і прийнятих вантажів від інших підприємств (підрозділів) для продовження перевезення і виражається в тоннах.

Показник “перевезення в прямому змішаному повідомленні” – перевезення вантажів за участю двох і більш підрозділів транспортної мережі, виражається в тоннах. У планах транспортних підприємств передбачаються номенклатура і кількість вантажів, що підлягають перевезенню, а також пункти перевалки вантажів. Відповідно цьому будуються і показники статистичної звітності.

Робота транспорту по переміщенню продукції галузей економіки характеризується не тільки кількістю і складом вантажів, що перевозяться, але і відстанню їх перевезення. Тому статистикою використовується узагальнений показник – вантажооборот в тонно-кілометрах.

Вантажооборотом є обсяг роботи при перевезенні вантажів, що обчислюється підсумовуванням маси перевезених вантажів на відстань перевезення в кілометрах. Він є одним із основних показників при оцінці ефективності роботи транспортного підприємства.

Прибуття імпортованих вантажів – прибуття вантажів, вироблених за кордоном, на адресу споживачів України.

Відправлення експортних вантажів – відправлення вантажів, вироблених в межах України, за кордон.

До якісних показників статистики перевезень вантажів відносяться:

- середня відстань перевезення однієї тонни вантажу;
- середня густина перевезень вантажу;
- перевезення вантажів у середньому за добу;
- середня швидкість просування вантажу.

Середня відстань перевезення однієї тонни вантажу – відстань в кілометрах, на яку в середньому перевозиться одна тонна вантажу. Визначається шляхом ділення величини вантажообороту на величину обсягу перевезених вантажів в тоннах. Рівень показника в основному визначається розміщенням продуктивних сил країни, а також міжнародними зв'язками по перевезенню вантажів. Зниження середньої дальності перевезень має велике значення, оскільки воно забезпечує зменшення витрат по транспортуванню вантажів і прискорення оборотності оборотних коштів, забезпечуючи зниження собівартості продукції, що перевозиться. Скорочення середньої дальності здійснюється поліпшенням розміщення і планування виробництва, збуту і перевезень.

Середня густина перевезень вантажів – кількість вантажів, що пройшли в середньому через ділянки автомобільних доріг за рік (або інший звітний період); характеризує інтенсивність використання протяжності транспортної мережі.

Перевезення вантажів у середньому за добу характеризує кількість вантажів, що перевезено за одиницю часу (добу).

Середня швидкість просування вантажу – число кілометрів, на яке в середньому переміщається одна тонна вантажу (або одна відправка) в одиницю часу перевезення (доба). При аналізі звітних даних виявляється залежність фактичної тривалості і швидкості доставки вантажів від виду швидкості (велика, вантажна, пасажирська), обсягу відправок (маршрутні, дрібні), відстані перевезень і інших чинників.

До обсягових показників статистики пасажирських перевезень відносяться:

- відправлено пасажирів;
- перевезено пасажирів;
- обсяг виконаної транспортної роботи – пасажирооборот в пасажиро-кілометрах.

Момент обліку відправлених пасажирів визначається на окремих видах транспорту по-різному: на автомобільному транспорті по моменту придбання квитка. Момент прибуття в статистиці перевезень пасажирів на автомобільному транспорті, на практиці, не використовується.

Показник “відправлено пасажирів” – число пасажирів, які в звітному періоді придбали проїзні квитки або почали свій шлях проходження в міжнародному ввезенні і транзиті на станціях даного підрозділу. Відомості про кількість відправлених пасажирів групуються за видами сполучення (приміське, міське, міжміське, міжнародне).

Міські перевезення – перевезення пасажирів у межах території населеного пункту.

Приміські перевезення – перевезення пасажирів за маршрутами дальністю до 50 кілометрів незалежно від адміністративно-територіального поділу, крім міських маршрутів.

Міжміські перевезення – перевезення пасажирів на маршрутах, довжина яких перевищує 50 кілометрів і які проходять у межах території Автономної Республіки Крим, області (внутрішньообласні) або виходять за межі території Автономної Республіки Крим, області (міжобласні).

Показник “перевезення пасажирів” визначається як по кожному підприємству, так і в цілому по автотранспорту. Кількість перевезених пасажирів по підприємству обчислюється підсумовуванням числа відправлених пасажирів даним підприємством (дорогою) і числа прийнятих ними від інших підприємств пасажирів для подальшого перевезення. В цілому по галузі показник “перевезення пасажирів” відповідає показнику “відправлено пасажирів”.

Показник “обсяг виконаної транспортної роботи” при перевезенні пасажирів (“пасажиरोоборот”) – визначається підсумовуванням кількості пасажирів помноженої на відстань перевезення (позиція перевезення – пункти проходження пасажирів: пункт відправлення – пункт призначення). Пасажиरोоборот в пасажиро-кілометрах визначається як по кожному підприємству, так і в цілому по автотранспорту.

До якісних показників статистики пасажирських перевезень відносяться:

- середня відстань перевезення одного пасажирів;
- середня густина перевезень
- кількість поїздок у розрахунку на одну особу у середньому на рік.

Середня відстань перевезення одного пасажирів – це відстань в кілометрах, на яку в середньому пасажир здійснює поїздку; визначається шляхом ділення величини пасажирообороту на кількість перевезених пасажирів. Окрім загальної середньої відстані привезення одного пасажирів обчислюється середня відстань перевезення в приміському, міському, міжміському, міжнародному сполученнях, а також по категоріях сполучення (ввезенню, вивозу і транзити).

Середня густина перевезень – це число пасажирів, що пройшли в середньому через ділянки автомобільних доріг; згруповані за напрямками пасажирського потоку служать характеристикою інтенсивності пасажиропотоку.

Кількість поїздок у розрахунку на одну особу у середньому на рік характеризує частоту поїздок пасажирів на тому або іншому виді транспорту; визначається шляхом ділення кількості відправлених пасажирів за рік на середню чисельність жителів в районі.

Для отримання загального підсумку роботи підприємств автотранспорту в цілому використовуються узагальнені показники: приведені тонно-кілометри, виручка (валовий дохід) за виконані автотранспортні роботи і валова додана вартість.

Приведені тонно-кілометри є обсягом роботи автотранспорту по перевезеннях вантажів і пасажирів в умовно-натуральному виразі; визначаються як сума величини вантажообороту і величини пасажирообороту в приведених тонно-кілометрах. Вони використовуються для розрахунку показника продуктивності праці працівників і собівартості перевезень.

Виручка (валовий дохід) характеризує загальну суму провізної плати по кожному виду перевезень.

Ефективність виробничої, інвестиційної і фінансової діяльності автотранспорту Держкомстат України характеризує системою фінансових показників. Це розмір і структура витрат на перевезення, собівартість перевезень, розмір і структура доходів, тарифи на перевезення, розмір прибутку, рентабельність, показники фінансової стійкості, платоспроможності і ін. Крім того, Держкомстат України характеризує значення транспорту в економіці країни в утворенні валового внутрішнього продукту і валового національного продукту. Держкомстатом України також виконуються міжнародні зіставлення по перевезеннях вантажів і пасажирів, протяжності шляхів сполучення і ін. Дані про економічний і соціальний розвиток країни, регіонів, галузей, а також по міжнародних зіставленнях публікуються в періодичних виданнях ("Статистичний щорічник України", статистичний збірник "Транспорт і зв'язок України" і ін.).

Таким чином, головним змістом статистики автотранспорту є розрахунок статистичних показників, що відображають різні сторони виробничої діяльності підприємств автотранспортної системи країни. Аналіз системи статистичних показників ринку автотранспортних послуг дасть змогу представлення цілісної картини про процеси та явища, що відбуваються на цьому ринку.

Використані джерела

1. Петрова Е.В. Статистика транспорта: учебник / Петрова Е.В., Ганченко О.И., Кевеш А.Л.; под ред. М.Р. Ефимовой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 352 с.
2. Статистичний щорічник України за 2009 рік / за ред. О.Г.Осаулєнка. – К.: Консультант. – 2010. – 566 с.
3. Транспорт і зв'язок України 2009. Статистичний збірник / за ред. Н.С.Власенко. – К. – 2010. – 281 с.

Анотація

У статті досліджено систему статистичних показників ринку автотранспортних послуг, які всебічно характеризують явища та процеси, що відбуваються на цьому ринку.

Аннотация

В статье исследовано систему статистических показателей рынка автотранспортных услуг, которые всесторонне характеризуют явления и процессы, которые происходят на этом рынке.

Summary

The article investigates the system of statistical indices for automobile transportation services market which thoroughly characterize the phenomena and processes taking place in this market.

